

*Državna preduzeća čine veliki dio
privrede i utječu na
makroekonomske rezultate,
fiskalnu održivost, tržište rada i
konkurentnost.*

Slab nadzor utječe na transparentnost, odgovornost i rezultate

	FBiH	RS
Registar	Nema jedinstvene liste – teško je jer ima 10 kantona i 81 općina	Postoji lista ali nije ažurirana
Finansijski izvještaji	Više web stranica, ažuriranje, FIA naplaćuje naknade	Samo skraćeni oblik je dostupan na web stranici APIF-a
Zakoni	Više zakona	Više zakona
Izveštavanje prema vladi	Nije raspoloživo	Nije raspoloživo

Doprinos seminaru:

Izrada prve sveobuhvatne baze podataka finansijskih izvještaja državnih preduzeća.

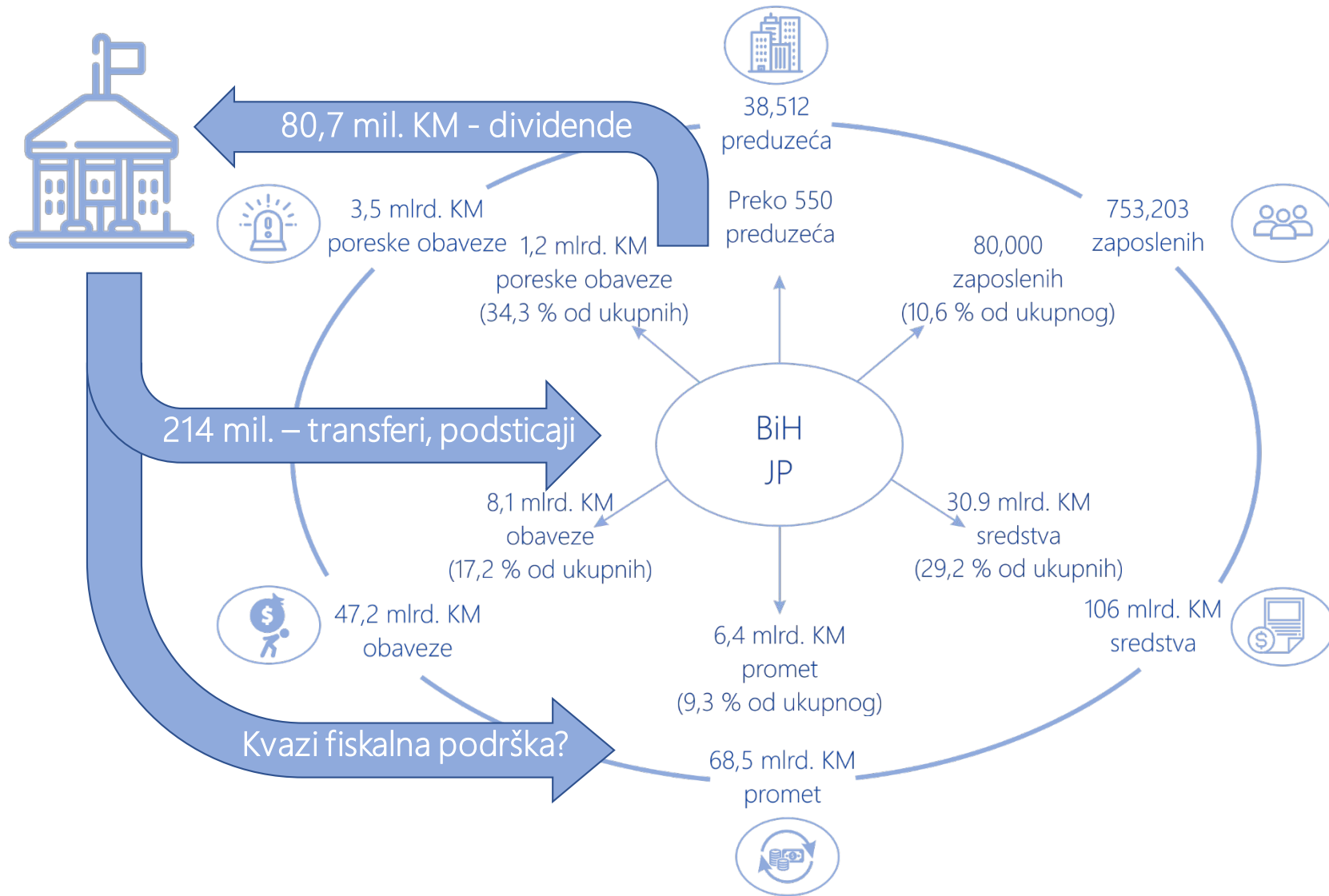
Ustanovljavanje ukupne veličine i sastava sektora državnih preduzeća i identifikacija pojedinačnih preduzeća koja utječu na fiskalne i makroekonomske rezultate.

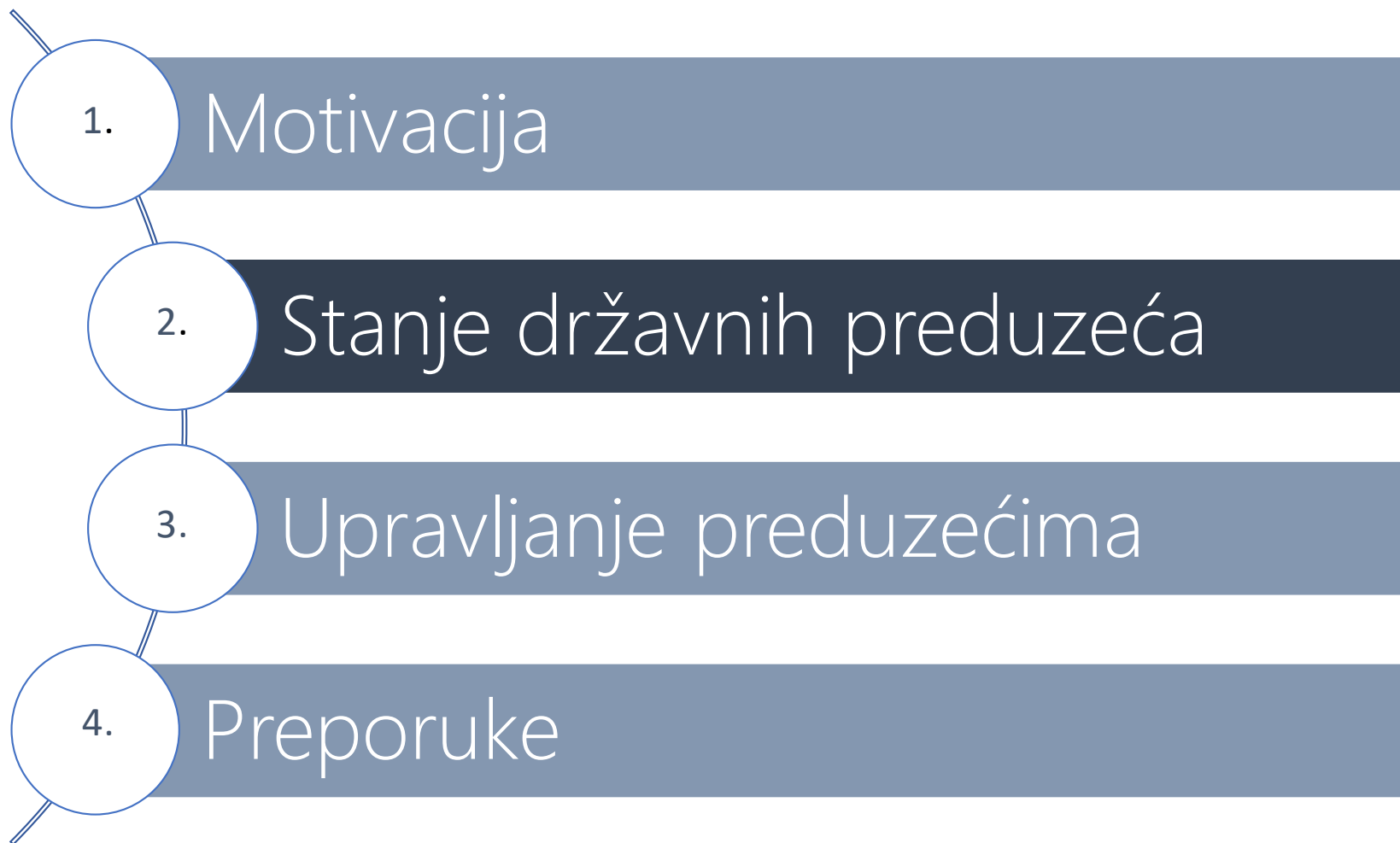
Pregled funkcije vlasništva i politike nadzora vlade i predlaganje mjera za njihovo unapređenje.

Šta su državna preduzeća?

- Preduzeća u kojima vlada ima udio vlasništva od najmanje 50 posto
- Imaju odvojen pravni status od vlade
 - Dionička društva (opći zakon o privrednim društvima)
 - Javna preduzeća (opći ili pojedinačni pravni osnov)
- Učestvuju u tržišnim aktivnostima
 - Generiraju prihode od tržišnih operacija, ne od poreza
 - Prodaja, iznajmljivanje, pružanje usluga
- Ne finansiraju se primarno iz budžeta
- Često se nalaze u određenim sektorima poput mreža i energetike
 - Električna energija, aerodromi, željeznice
 - Historijski: proizvodnja, avio prevoznici, telekomunikacije
- Upravljanje je često neadekvatno
 - Nerazdvajanje vladinih od tržišnih operacija
 - Nekorištenje efikasnosti koja je stečena putem izlaganja tržištu

Zašto su državna preduzeća važna za ekonomiju?

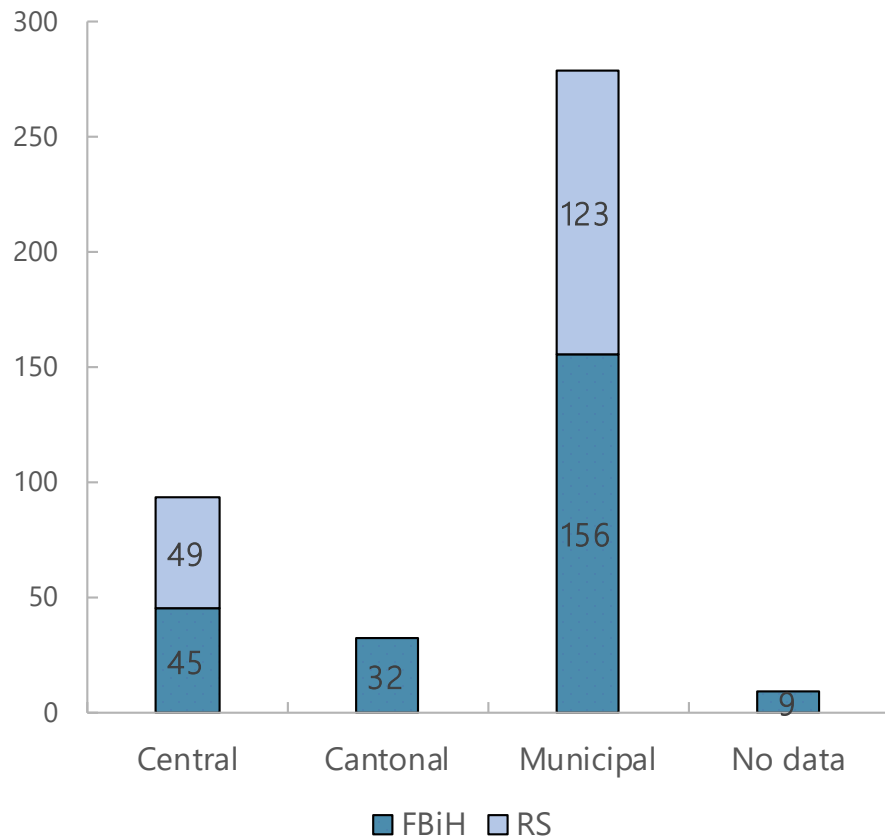
Sektor državnih preduzeća u BiH

	Preduzeća	Zaposlenih	Prihoda	Imovine	Dugovanja
FBiH	313	52.500	KM 4,6 milijardi	KM 19,0 milijardi	KM 5,2 milijardi
RS	235	27.500	KM 2,1 milijardi	KM 11,9 milijardi	KM 2,9 milijardi
BiH	548	80.000	KM 6,7 milijardi	KM 30,9 milijardi	KM 8,1 milijardi

Slabo izvještavanje – 134 preduzeća ne podnose finansijske izvještaje na vrijeme

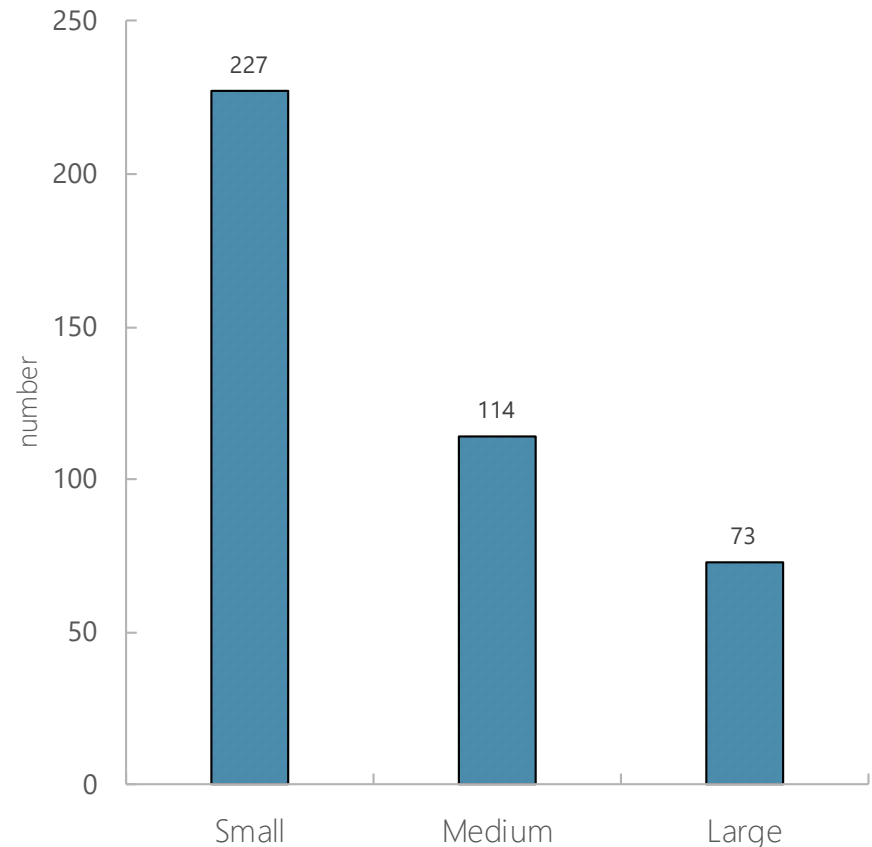
Preduzeća na centralnom nivou imaju u vlasništvu 87 posto imovine preduzeća i zapošljavaju 58.000 ljudi

Vlasnička struktura

Mala i srednja preduzeća čine više od 2/3 ukupnog broja državnih preduzeća ali su zaposleni koncentrirani u najvećim preduzećima

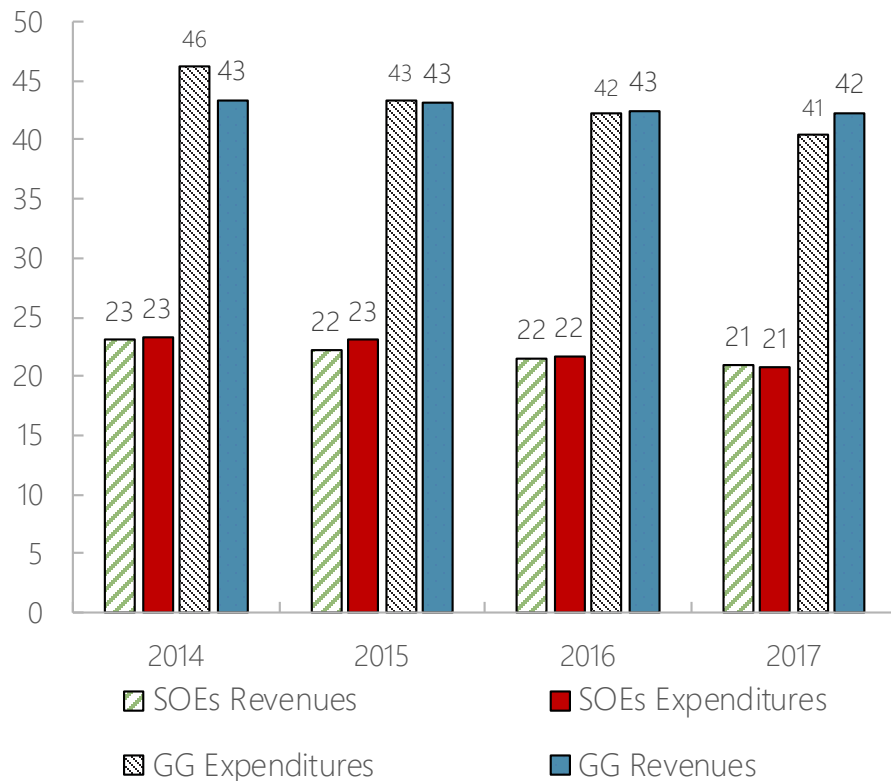
Veličina

Poslovanje državnih preduzeća čini oko jedne petine ekonomije

Sektor državnih preduzeća ima gubitke a dividende su vrlo male

Drž.pred. u odnosu na opću vladu
Procenat BDP-a

Drž.pred. Neto dobitak i dividenda
Procenat BDP-a

Najveće isplate dividendi u 2017.

Državno preduzeće	Dividende (KM)
BH Telecom	67.520.566
Elektroprivreda BiH, Sarajevo	5.116.886
JP Autoputevi RS	4.067.289
Unis - Ginex	1.299.973
Igman, Konjic	1.213.703
Gas-Res	482.767
Hidroelektrane na Trebisnjici	375.188
JP Vodovod i kanalizacija, Zenica	300.000
Gas promet, Pale	254.706
JP za vodovodnu djelatnost Spreča, Tuzla	67.706
MH ERS zp HEV ad M.Grad	20.043
MH ERS Hidroelektrane na Drini	8.760
Kulturno informativni centar Prača	4.850

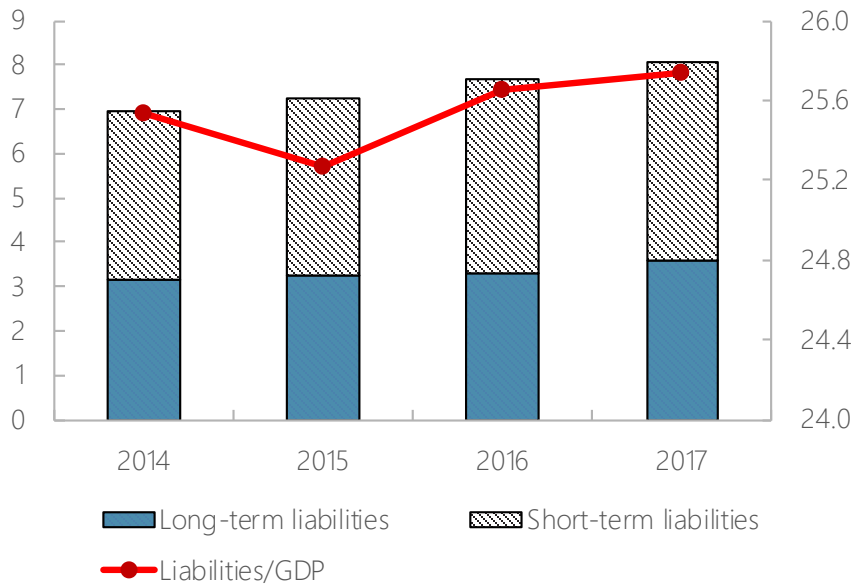
U 2017.god, 18 firmi je isplatilo dividende u ukupnom iznosu od 80,7 miliona KM, od čega su 95 posto isplatili BH Telecom, Elektroprivreda BiH i Autoputevi RS.

Obaveze drž.pred. se povećavaju. Oko 60 posto duga je kratkoročni dug.

Zaduženost drž.pred. utječe na učinak dobavljača i rad vlade

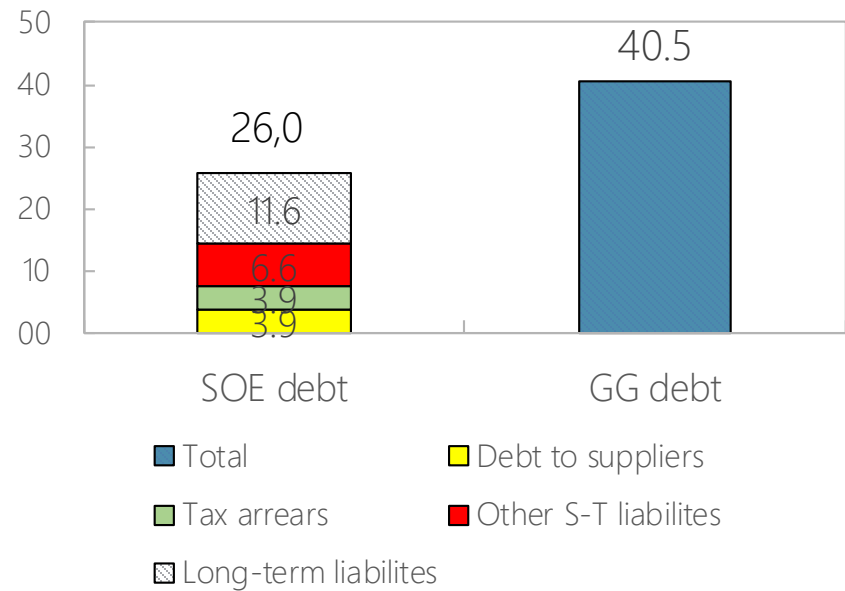
Obaveze drž.pred.

U milijardama KM

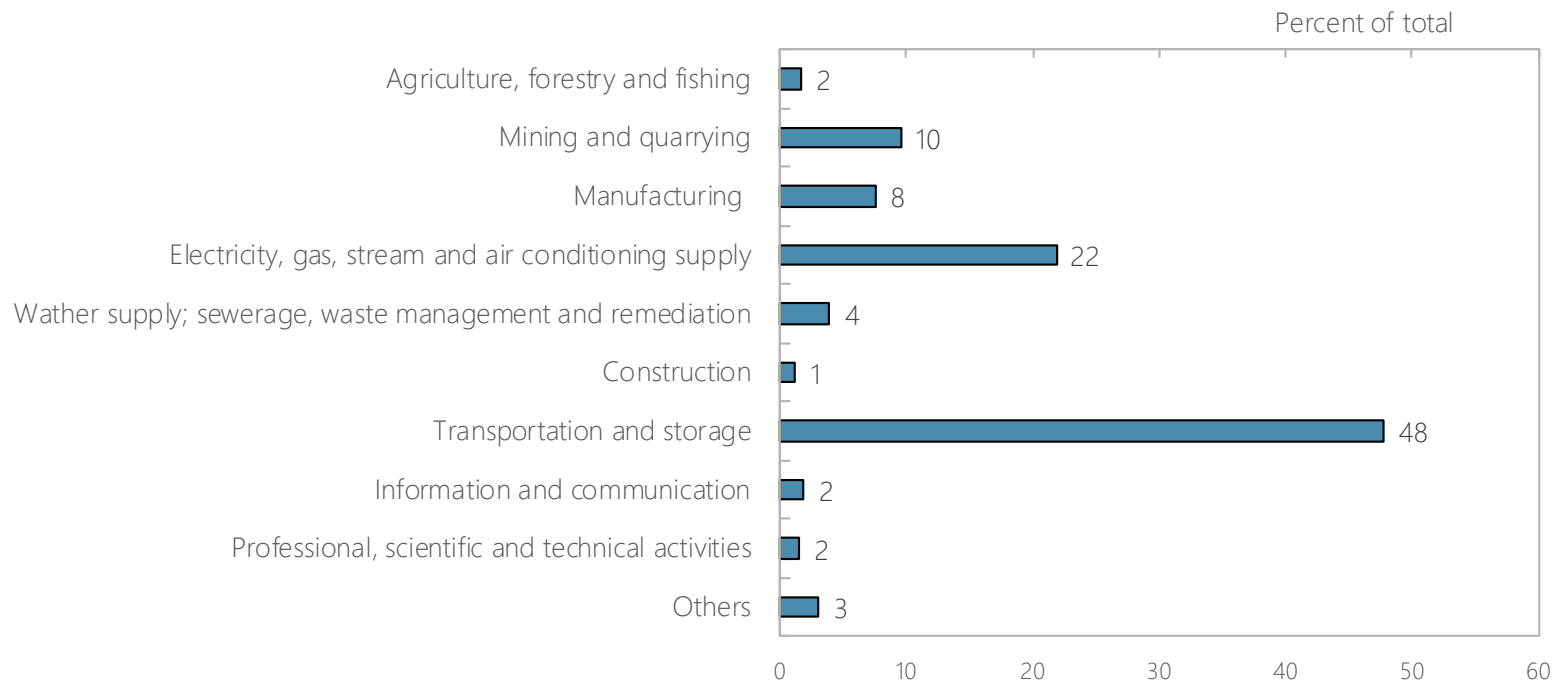
Sastav duga

Procenat BDP-a

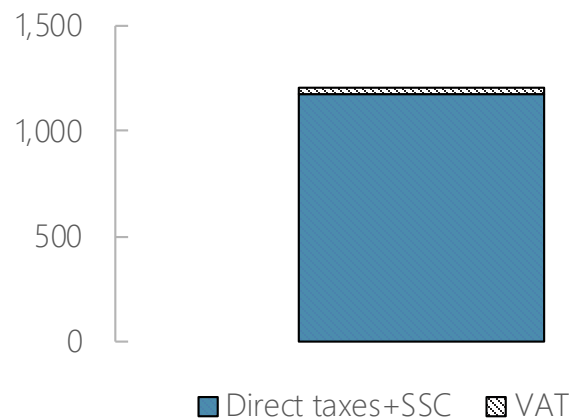
Obaveze državnih pred. su koncentrirane u cestama, željeznicama i energetici

Obaveze drž.pred. po sektoru industrije

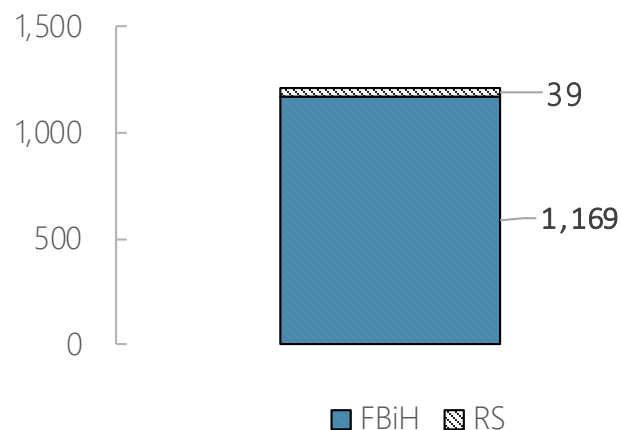

- Neizmirene porezne obaveze su koncentrirane u FBiH, uglavnom u formi “neuplaćenih doprinosa”
- Porezna dugovanja su **implicitna fiskalna podrška** vlade drž.preduzećima – “Ne postoji besplatan ručak”
- Utječu na **održivost** penzionog sistema i kvalitet zdravstvene zaštite

Porezna dugovanja
Milioni KM

Porezni dug po entitetima
Milioni KM

20 najvećih dužnika među državnim pred.

SOE	Milioni KM
Željeznice FBiH (FBiH Railway company)	203,9
GRAS (Public transport, cantonal company)	159,9
Rudnici Kreka (Kreka, mine company)	137,3
RMU Zenica (Zenica, coal mine company)	121,1
RMU Kakanj (Kakanj, coal mine company)	71,7
RMU Breza (Breza, coal mine company)	71,3
Hidrogradnja, u stečaju	67,6
Željezara Zenica (Zenica, ironworks)	55,9
Agrokomerc, Velika Kladuša (Company for primary production, industry, tertiary and quarterly act.)	43,6
RMU Abid Lolić (Abid Lolić, coal mine company)	26,9
Fabrika obuće Aida, Tuzla - u stečaju (Footwear factory Aida)	21,9
Radiotelevizija BiH (BH TV)	18,3
Pretis, Vogošća (Company for production and selling of products with special purpose)	16,4
Zrak, Sarajevo (Company for precision mechanics, optics, optoelectronics and electro-mechanics)	10,6
Šumsko privredno društvo Zeničko-dobojskog kantona, Zavidovići (Forestry, Zenica-Doboj canton)	9,9
Binas, Bugojno	9,2
Granit, Jablanica - u stečaju (Company for exploitation and processing of ornamental stone)	8,3
KJKP "Park", Sarajevo (Utility company Park, Sarajevo canton)	8,3
KJKP "Vodovod i kanalizacija", Sarajevo (Water supply and sewerage, Sarajevo canton)	7,1
RMU Đurđevik (Djurdjevik, coal mine company)	5,9

Ovih 20 kompanija drži 89 procenata ukupnih poreskih obaveza državnih preduzeća

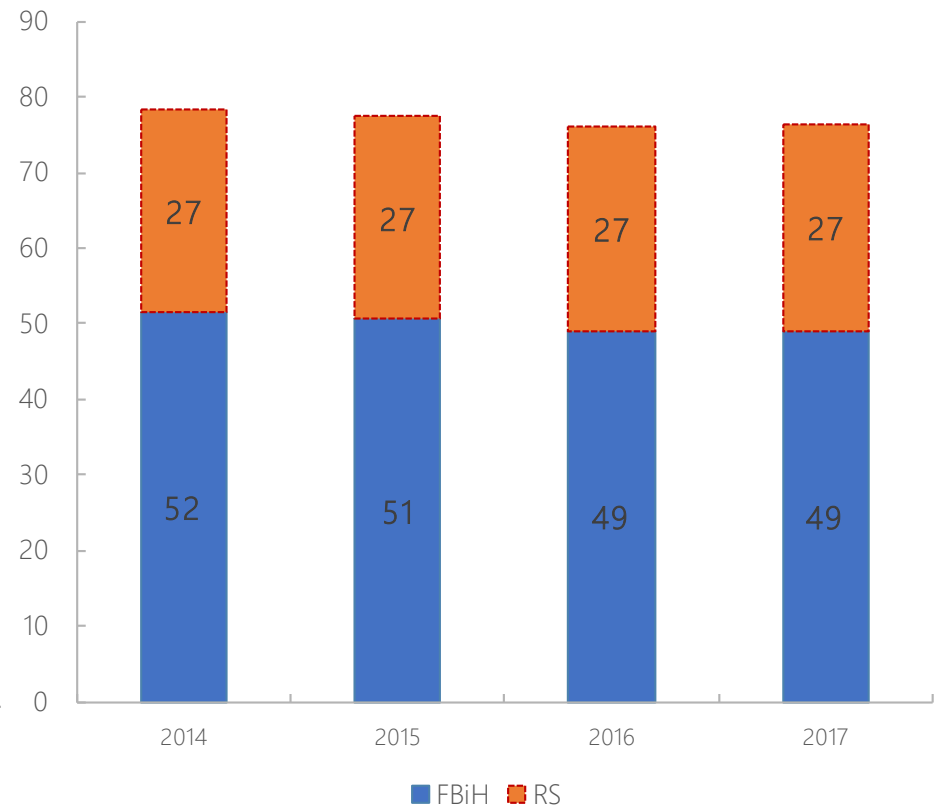
Radna mjesta u sektoru vlade i državnih preduzeća čine oko 27 posto ukupno zaposlenih

Oko dvije trećine radnih mjesta u drž.pred. se nalaze u FBiH, uglavnom u rudarstvu

Br. zaposlenih po sektorima
hiljade

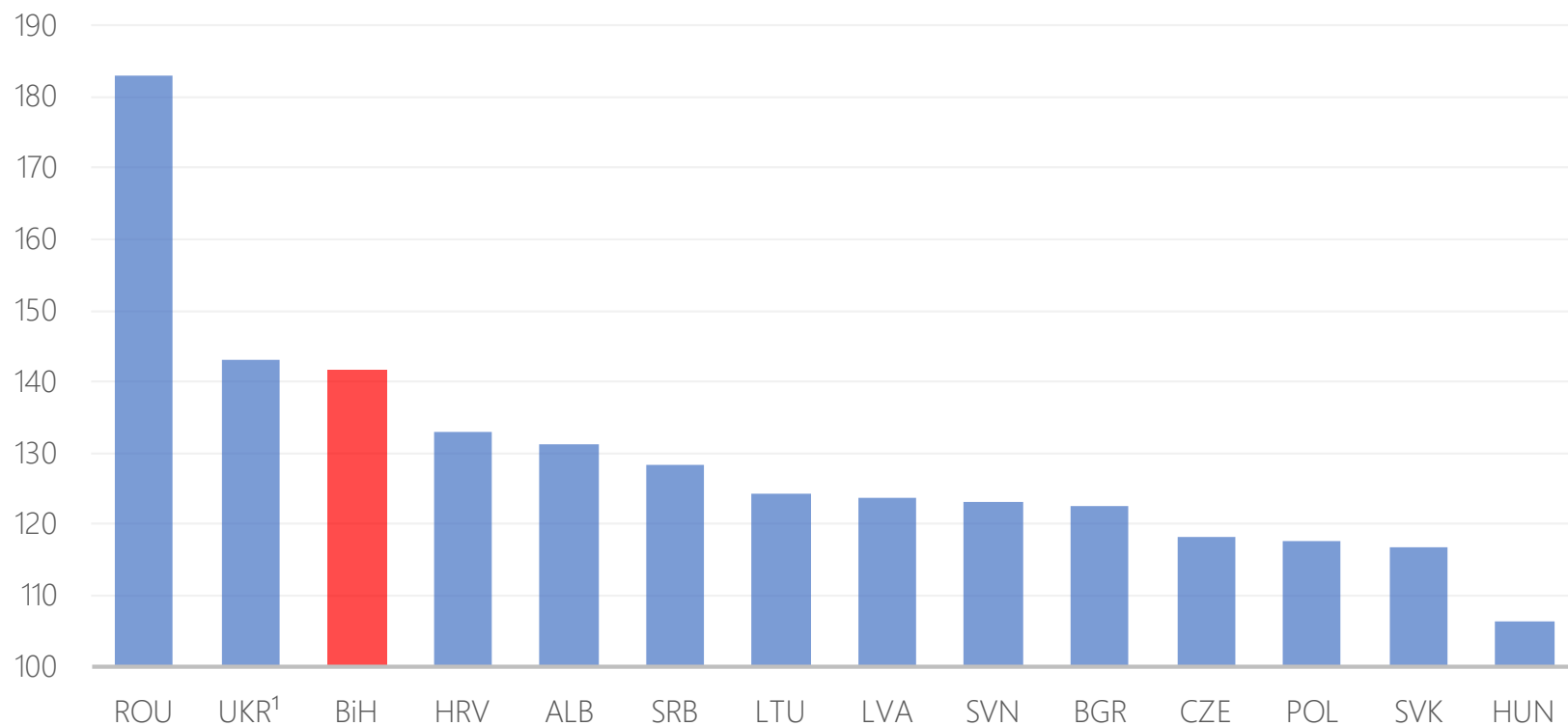

Zaposleni u drž.pred. po entitetima
hiljade

Državna pred. plaćaju bolje od privatnog sektora

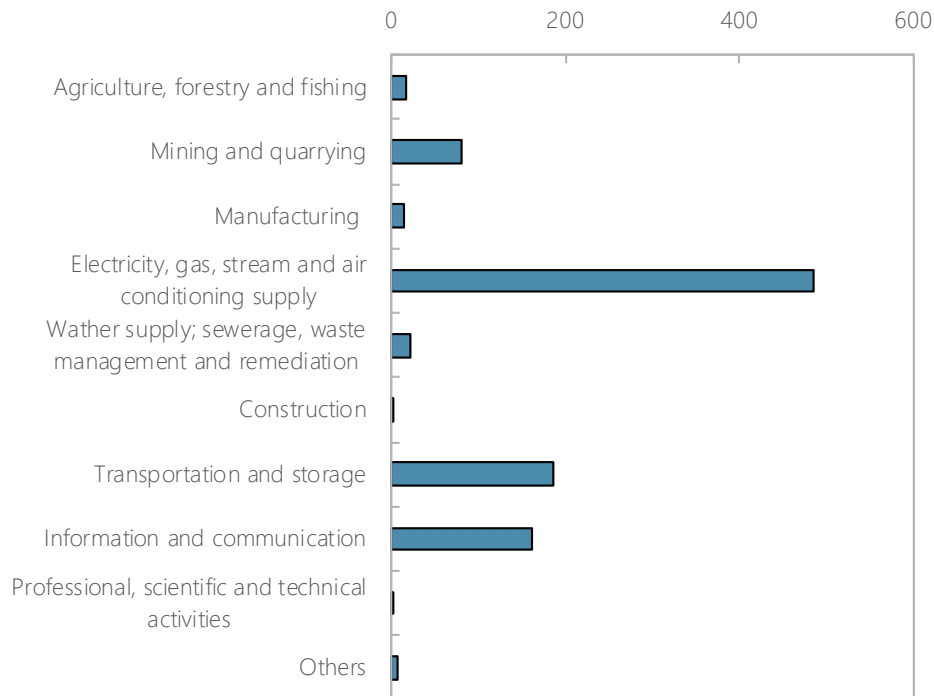
Plate u državnim preduzećima
Kao procenat prosječne plate u privatnom sektoru

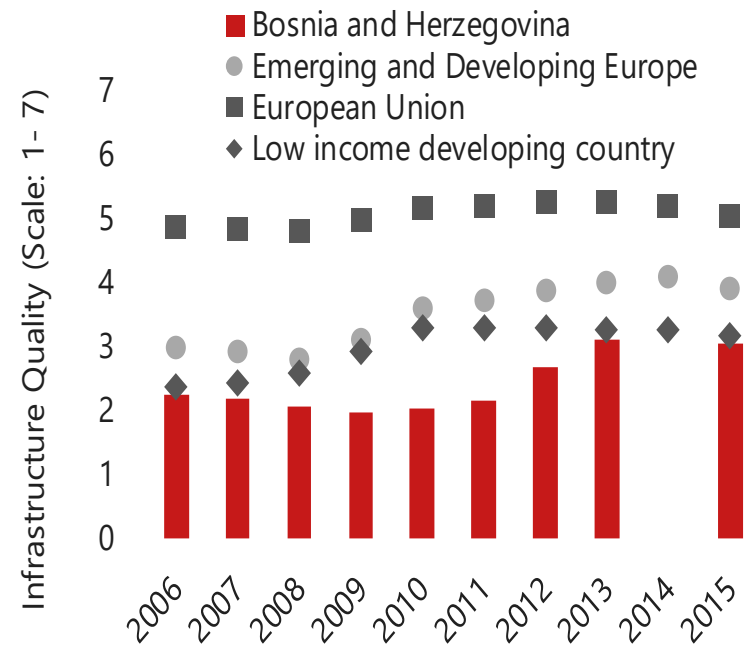
Drž. pre. dominiraju u oblasti infrastrukture, ali je percepcija kvaliteta infrastrukture i dalje na niskom nivou

Investicije državnih preduzeća, 2017

KM mill

Percepcija kvaliteta infrastrukture

U kakvom su finansijskom stanju drž.preduzeća?

- Zbirne brojke prikrivaju probleme u pojedinačnim državnim preduzećima
- Važno je procijeniti finansijsko zdravlje pojedinačnih državnih preduzeća sistematski uz upotrebu istih kriterija
- Analiza finansijskih pokazatelja da bi se identificirala visokorizična državna preduzeća:
 - *Profitabilnost*
 - *Zaduženost*
 - *Likvidnost (sposobnost firmi da pokriju kratkoročne obaveze iz vlastitih resursa)*
- **Napomena** – analiza ne identificira:
 - Poslovnu održivost
 - Utjecaj na ostatak ekonomije (lanac nabave, zapošljavanje)
 - Kako stoji u odnosu na međunarodne konkurente

Profitabilnost – Povrat na kapital

*Ukazuje na to da li firma generira dobit koja pokriva oportunitetni trošak kapitala (ili ekvivalent komercijalnoj stopi povrata).
Za firme koje imaju gubitak, ukazuje na to koliko brzo dolazi do erozije kapitala.*

Vrlo visoki rizik	<-10%
Visoki rizik	-10%-0%
Umjereni rizik	0%-8%
Niski rizik	8-15%
Zdravo stanje	>15%

Zaduženost – Odnos duga prema EBITDA

Ukazuje na sposobnost firme da pokrije svoj dug (zamjena za količinu vremena koje je potrebno da firma otplati sav dug iz zarade od poslovanja.)

Vrlo visoki rizik	>5
Visoki rizik	3-5
Umjereni rizik	2-3
Niski rizik	1.5-2
Zdravo stanje	<1.5

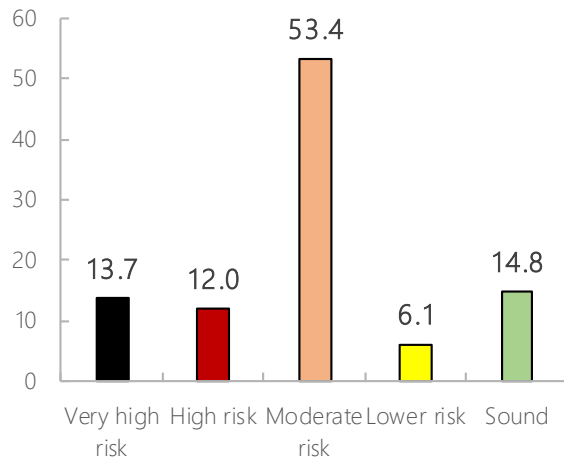
Likvidnost – Koeficijent tekuće likvidnosti

Ukazuje na sposobnost firme da pokrije svoje kratkoročne obaveze korištenjem svoje kratkoročne aktive.

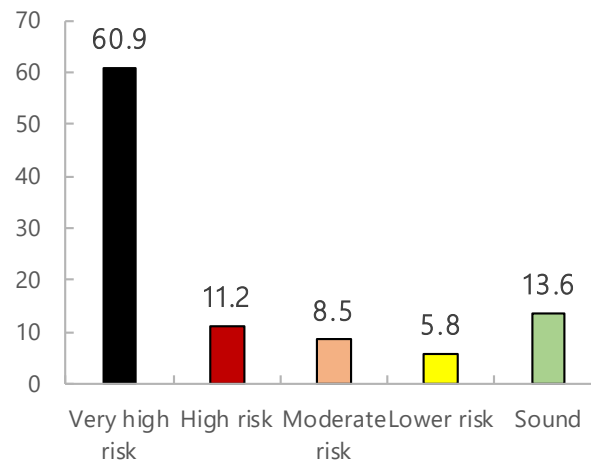
Vrlo visoki rizik	<1
Visoki rizik	1-1.2
Umjereni rizik	1.2-1.5
Niski rizik	1.5-2
Zdravo stanje	>2

U kakvom finansijskom stanju su drž.preduzeća?

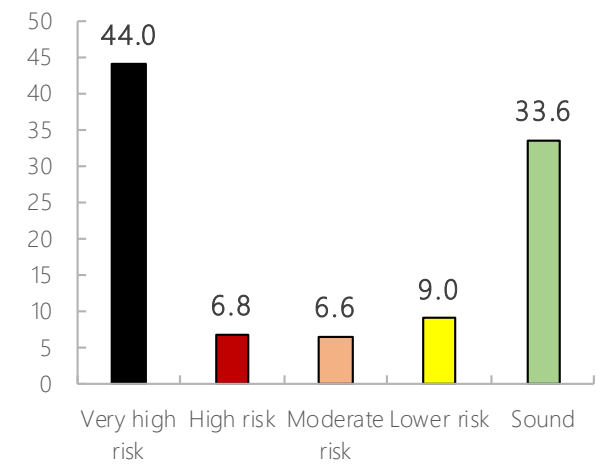
Profitabilnost
Procenat ukupnog

Zaduženost
Procenat ukupnog

Likvidnost
Procenat ukupnog

	Profitabilnost	Zaduženost	Likvidnost
FBiH	32	138	96
	21	25	15
	112	26	17
	15	13	23
	33	38	91

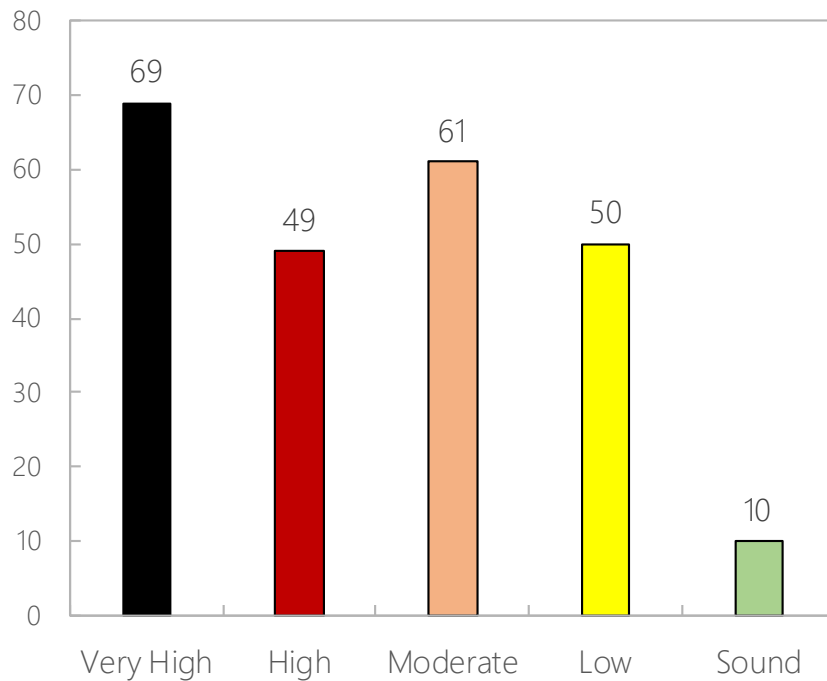
	Profitabilnost	Zaduženost	Likvidnost
RS	17	113	85
	22	21	13
	79	9	10
	7	11	14
	20	18	47

Samo 10 od 240 državnih preduzeća u FBiH je finansijski zdravo

Trideset jedna hiljada radnika je zaposlena u drž.pred. u FBiH koja su u finansijskom riziku

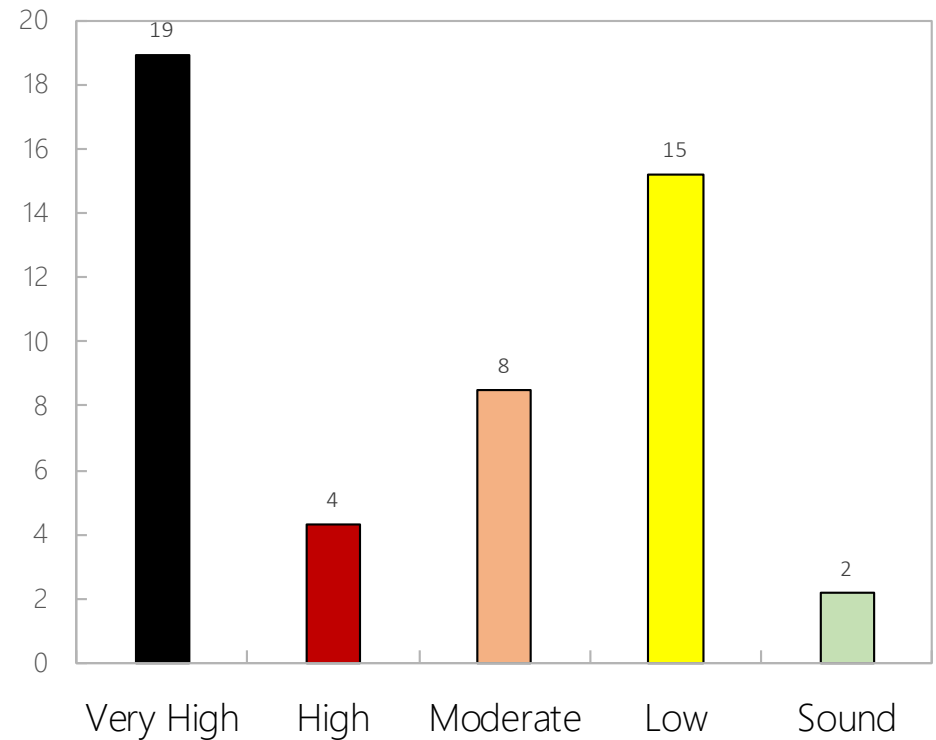
Raspoređenost rizika u drž.pred. u FBiH

Broj državnih preduzeća

Raspoređenost rizika u drž.pred. u FBiH

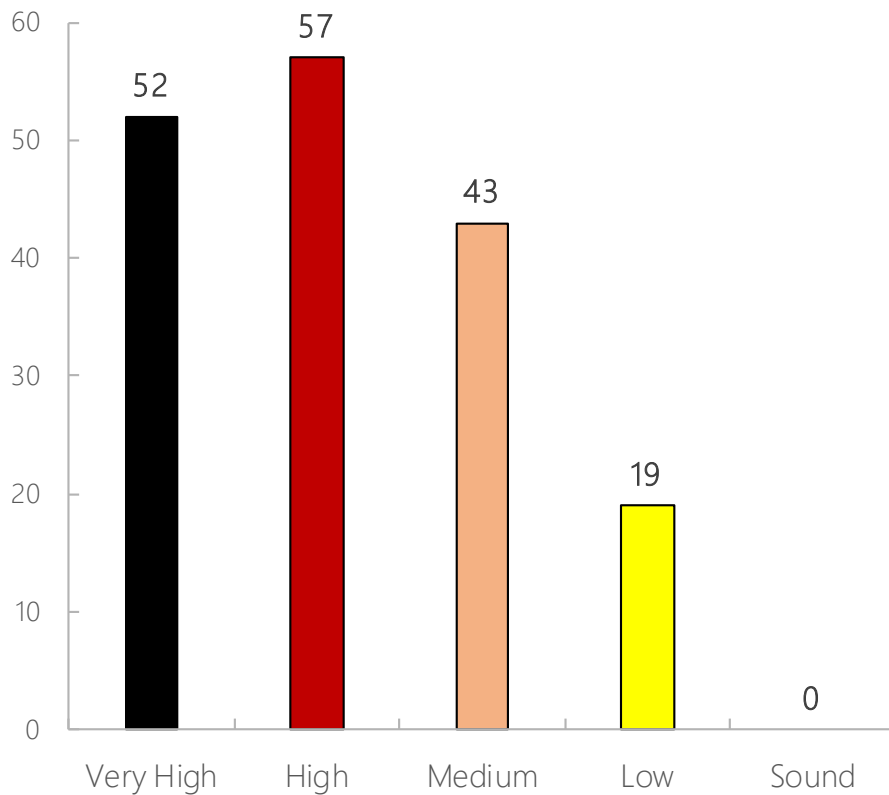
Hiljade zaposlenih

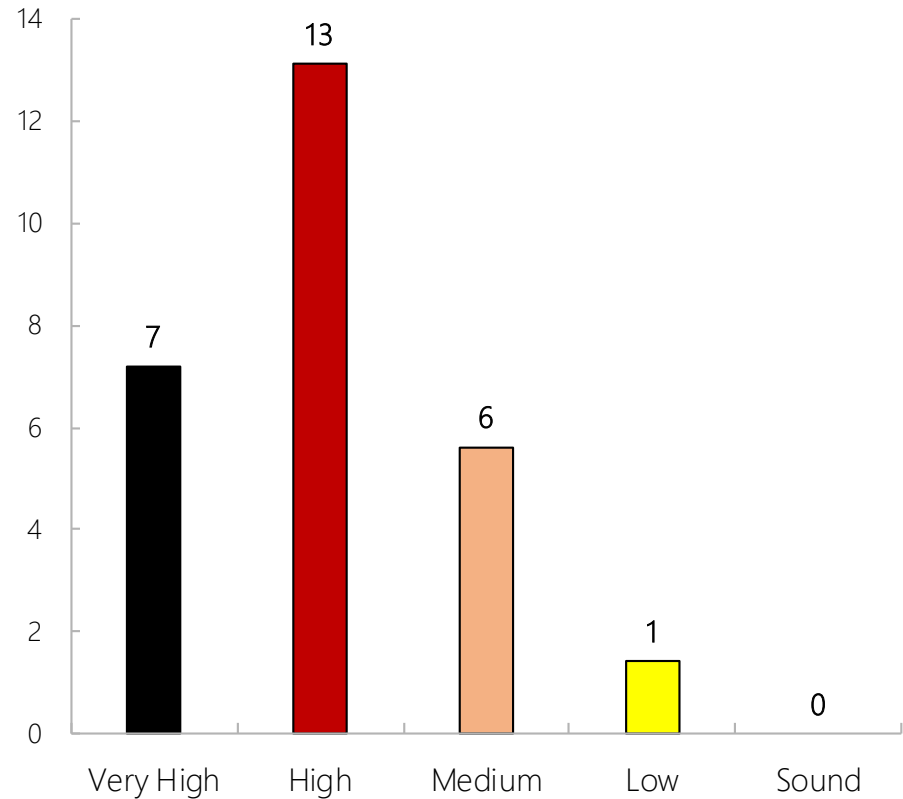
U RS nema državnih preduzeća koja su finansijski zdrava

Dvadeset šest hiljada radnika je zaposleno u drž.pred. u RS koja su u finansijskom riziku

Raspoređenost rizika u drž.pred. u RS
Broj državnih preduzeća

Raspoređenost rizika u drž.pred. u RS
Hiljade zaposlenih

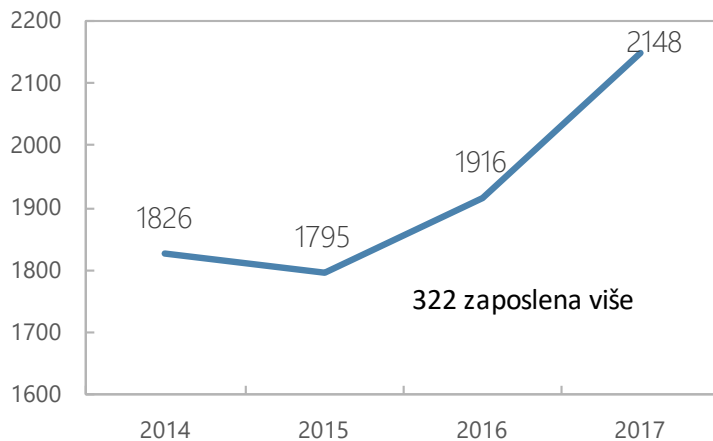
Finansijsko zdravlje 20 najvećih drž.pred.

	ROE	CLR	Dug/EBITDA	Grupa	Porezni dug
1 Elektroprivreda BiH Sarajevo	0.0%	5.3	1.2	LR	Ne
2 Elektroprivreda HZ HB Mostar	-4.0%	1.8	0.6	LR	Ne
3 Elektroprivreda RS - matično	0.0%	1.1	48.3	HR	Ne
4 Elektroprivreda, zavisno Ugljevik	-1.3%	1.9	3.1	MR	Ne
5 Elektrokrajina Banja Luka	0.0%	0.9	9.1	HR	Ne
6 BH Telecom	7.0%	6.0	0.3	LR	Ne
7 Hrvatske telekomunikacije Mostar	1.0%	2.6	0.4	LR	Ne
8 Autoceste FBiH	4.0%	0.1	10.3	HR	Ne
9 JP Autoputevi RS doo	17.3%	0.3	12.0	HR	Ne
10 Putevi RS	-0.7%	0.1	3.2	HR	Ne
11 Željeznice FBiH	-3.0%	0.2	90.2	VHR	Da
12 Željeznice RS	-14.7%	0.2	514.6	VHR	Da
13 GRAS		0.1	-29.5	VHR	Da
14 Šume RS	10.3%	0.5	4.4	HR	Da
15 RMU Banovići	2.0%	1.6	4.2	MR	Da
16 RMU Kakanj	-23.0%	0.1	-13.6	VHR	Da
17 Rudnici Kreka	-56.0%	0.1	19.2	VHR	Da
18 TE Gacko	-1.3%	0.6	3.8	HR	Ne
19 Energoinvest dd Sarajevo	-4.0%	0.4	9.5	VHR	Ne
20 Igman dd Konjic	41.0%	3.5	1.1	S	Ne

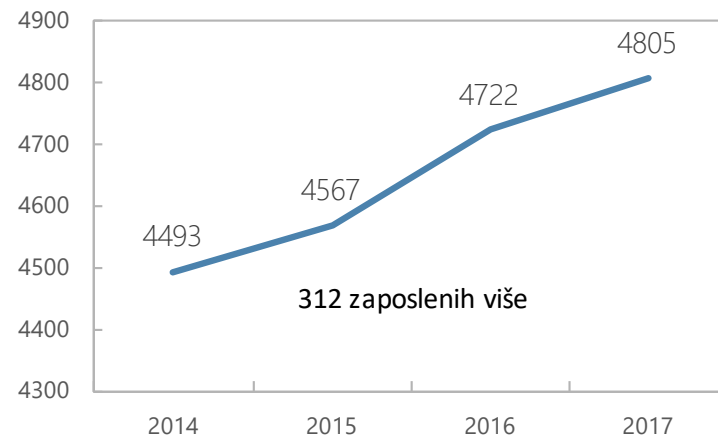
Samo 5 od 20 drž.pred. su u kategoriji "zdravo" ili "niski rizik"

Dinamika zapošljavanja u odabranim drž.pred.

Elektroprivreda HZ HB - zaposleni

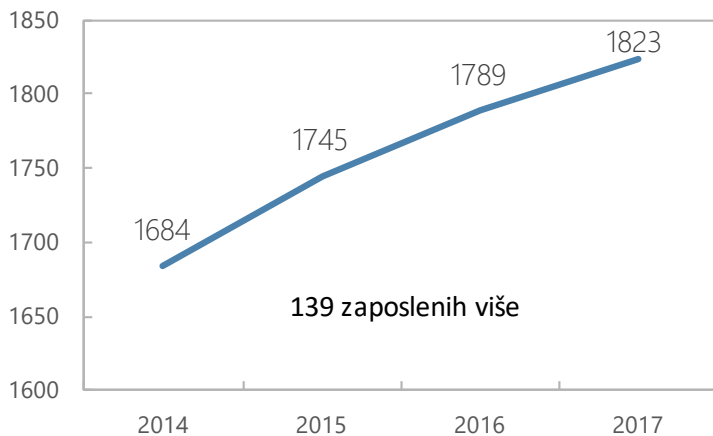

Šume RS - zaposleni

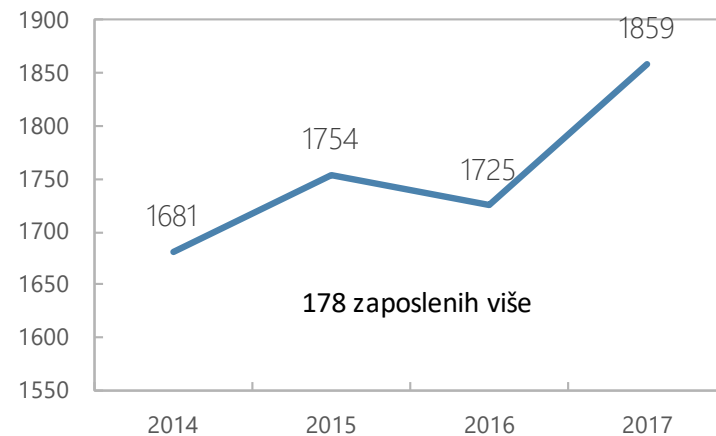

Novi uposlenik svakog drugog radnog dana!

Elektrokrajina - zaposleni

TE Gacko - zaposleni

Državna preduzeća koja su "zdrava"

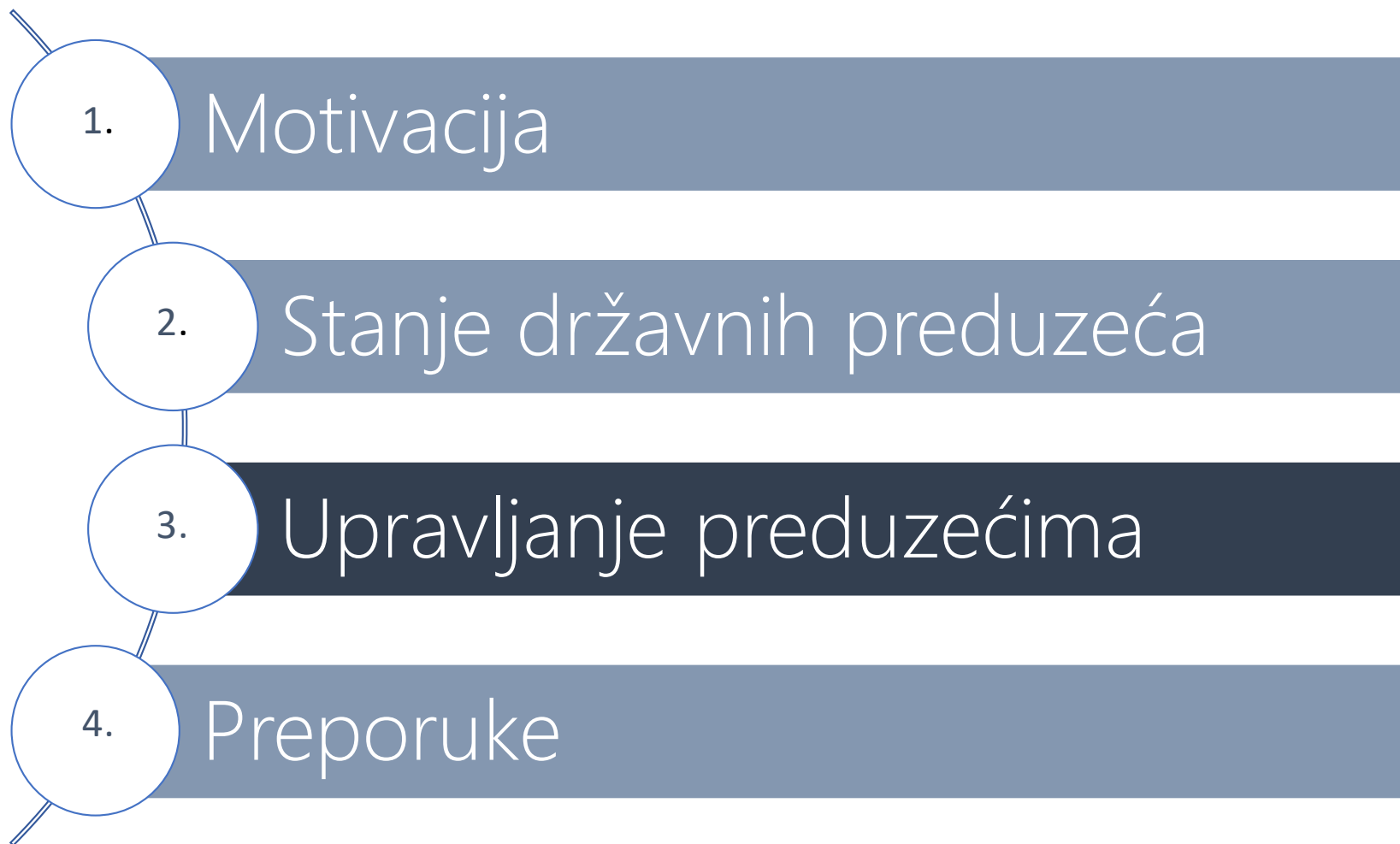
	Preduzeće	Zaposlenih
1	JKP Trnovo, Trnovo (Utility company)	12
2	Veterinarska stanica, Novi Grad (Veterinary ambulance)	10
3	JP za vodoprivrednu djelatnost Spreča, Tuzla (Water supply)	63
4	Veterinarska stanica, Čelić (Veterinary ambulance)	4
5	JKP Komus, Gračanica (Utility company)	41
6	Igman, Konjic	1,233
7	JP Vodovod i kanalizacija Kiseljak (Water supply)	22
8	Unis - Ginex	737
9	JP Nacionalni park Una, Bihać (National park Una)	22
10	JKP Čistoća, Čelić (Utility company)	19

Sektor državnih preduzeća ne doprinosi dovoljno ekonomiji

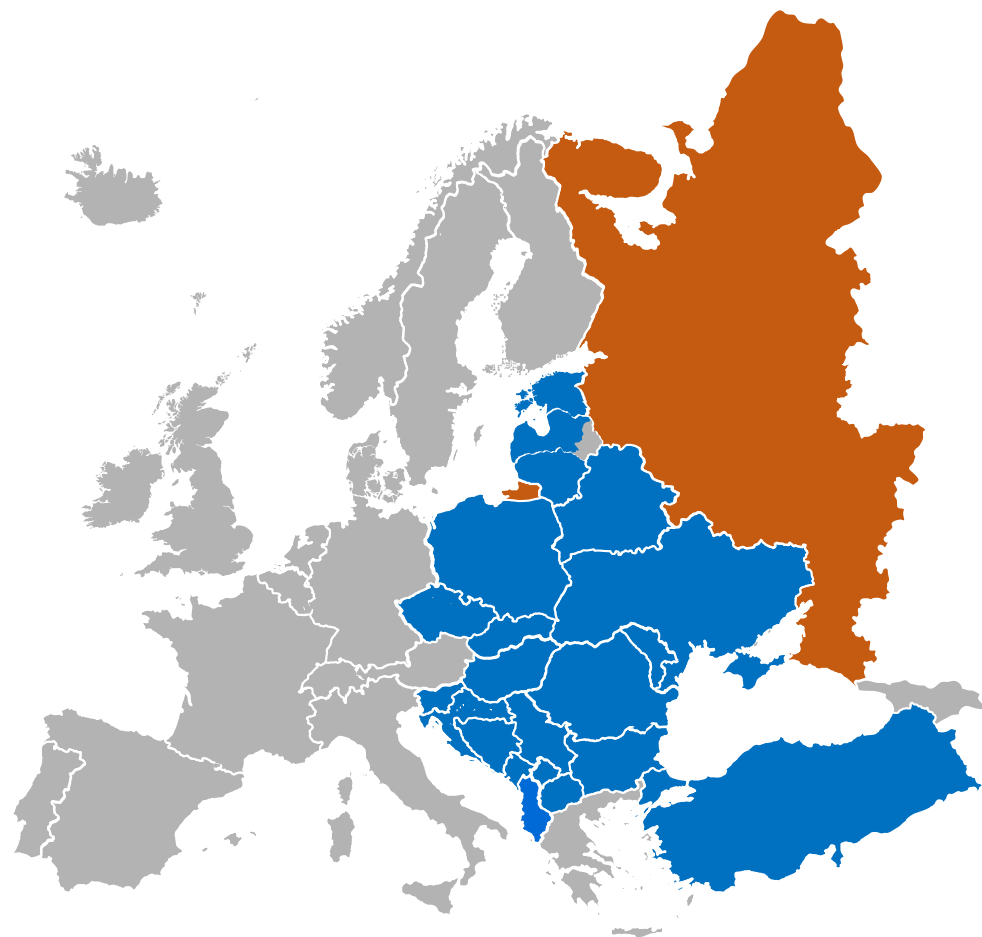
- Investicije vlade donose negativan povrat
- Nije vjerovatno da drž.pred. mogu smanjiti nivo duga bez vladine podrške
- Niska likvidnost sektora ukazuje na to da će se drž.pred. i dalje oslanjati na eksplicitnu i implicitnu podršku vlade
- Drž.pred. ne izvlače dovoljno vrijednosti iz raspoložive imovine

Finansijski rezultati – Sektor drž.pred. prosjek 2015 -2017.

Profitabilnost	-0.2%
Zaduženost	8.4
Likvidnost	0.8
Ukupni povrat na imovinu	0.1%

- Osamnaest pitanja podijeljenih u tri grupe:
 - Vlasništvo i okvir za upravljanje
 - Finansijski nadzor
 - Fiskalne interakcije sa vladom i vladinim politikama
- Odgovori FBiH i RS u odnosu na region

Politika vlasništva

Liste drž.pred.:

Članovi odbora:

Obuhvat?

Konsolidirane?

Objavljene?

Dok. o vlasništvu?

Centraliz. nadzor?

Centralni odabir?

Potrebni neovisni članovi?

Potrebne kompetencije?

Strateška relevantn?

Zakonski izuzeci?

	Obuhvat?	Konsolidirane?	Objavljene?	Dok. o vlasništvu?	Centraliz. nadzor?	Centralni odabir?	Potrebni neovisni članovi?	Potrebne kompetencije?	Strateška relevantn?	Zakonski izuzeci?
SVN	Yellow	Green	Green	Green	Green	Yellow	Green	Red	Green	Green
EST	Green	Green	Red	Green	Green	Yellow	Green	Red	Green	Green
UVK	Yellow	Green	Green	Green	Red	Green	Green	Red	Green	Green
MDA	Green	Green	Red	Green	Green	Yellow	Green	Green	Green	Green
LVA	Yellow	White	Green	Red	Red	Green	Green	Green	Green	Green
BIH-RS	Green	Green	Red	Green	Red	Red	Green	Green	Green	Green
RS	Green	Green	Red	Green	Red	Red	Yellow	Green	Green	Green
BGR	Yellow	Green	Green	Red	Red	Red	Yellow	Green	Green	Green
POL	Yellow	Green	Red	Red	Red	Red	Yellow	Green	Green	Green
MNE	Yellow	Green	Red	Red	Yellow	Red	Red	Red	Green	Green
BIH-F	Yellow	Green	Red	Red	Red	Red	Green	Green	Green	Red
UKR	Yellow	Green	Red	Red	Red	Yellow	Green	Green	Green	Red
BLR	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Green	Green	Green	Red

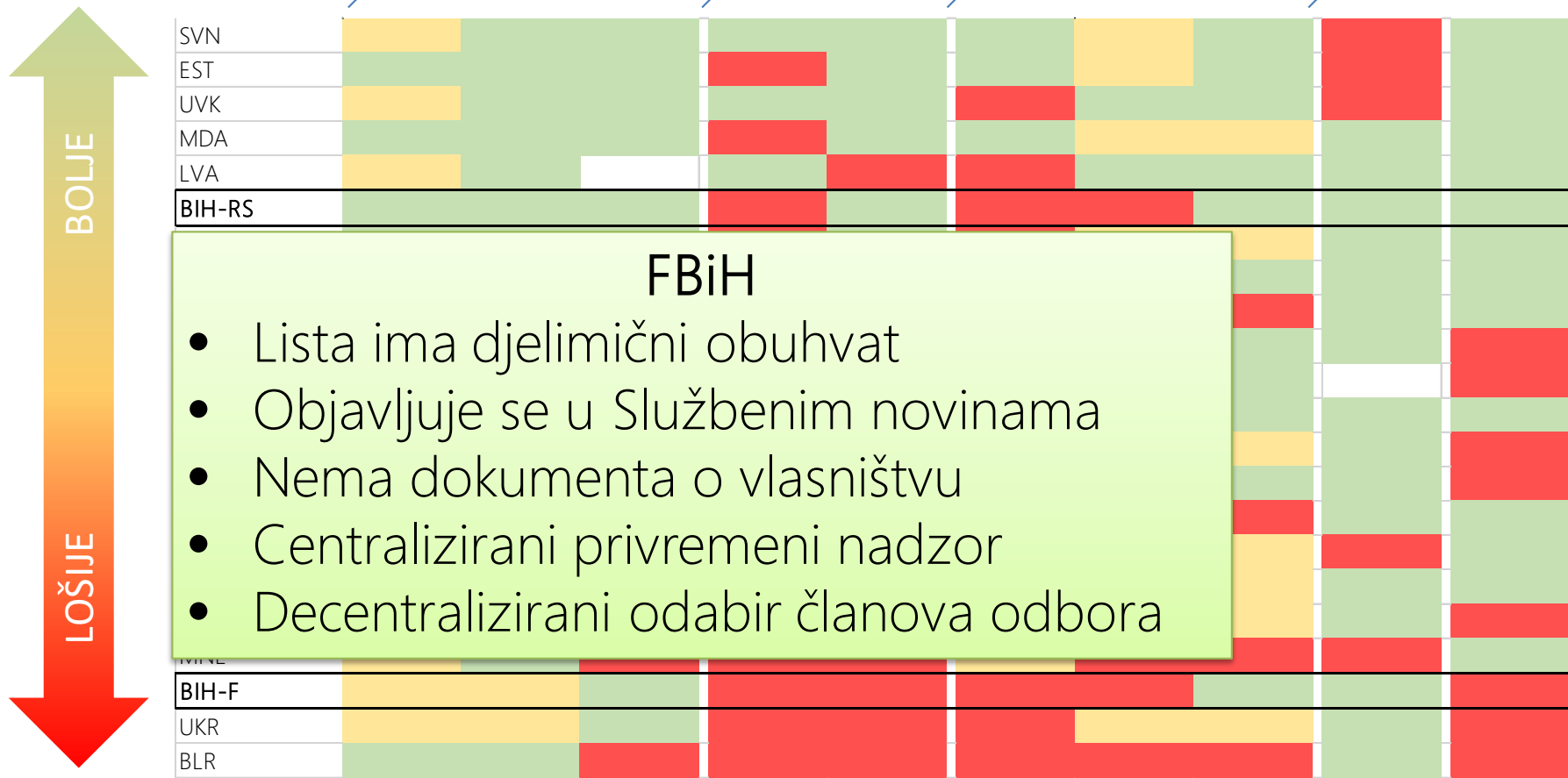
RS

- Lista nije ažurirana od 2012.
- Bez dokumenta o vlasništvu
- Nedovoljan nadzor razvojne banke
- Decentraliziran odabir članova odbora

Politika vlasništva

Liste drž.pred.:

Članovi odbora:

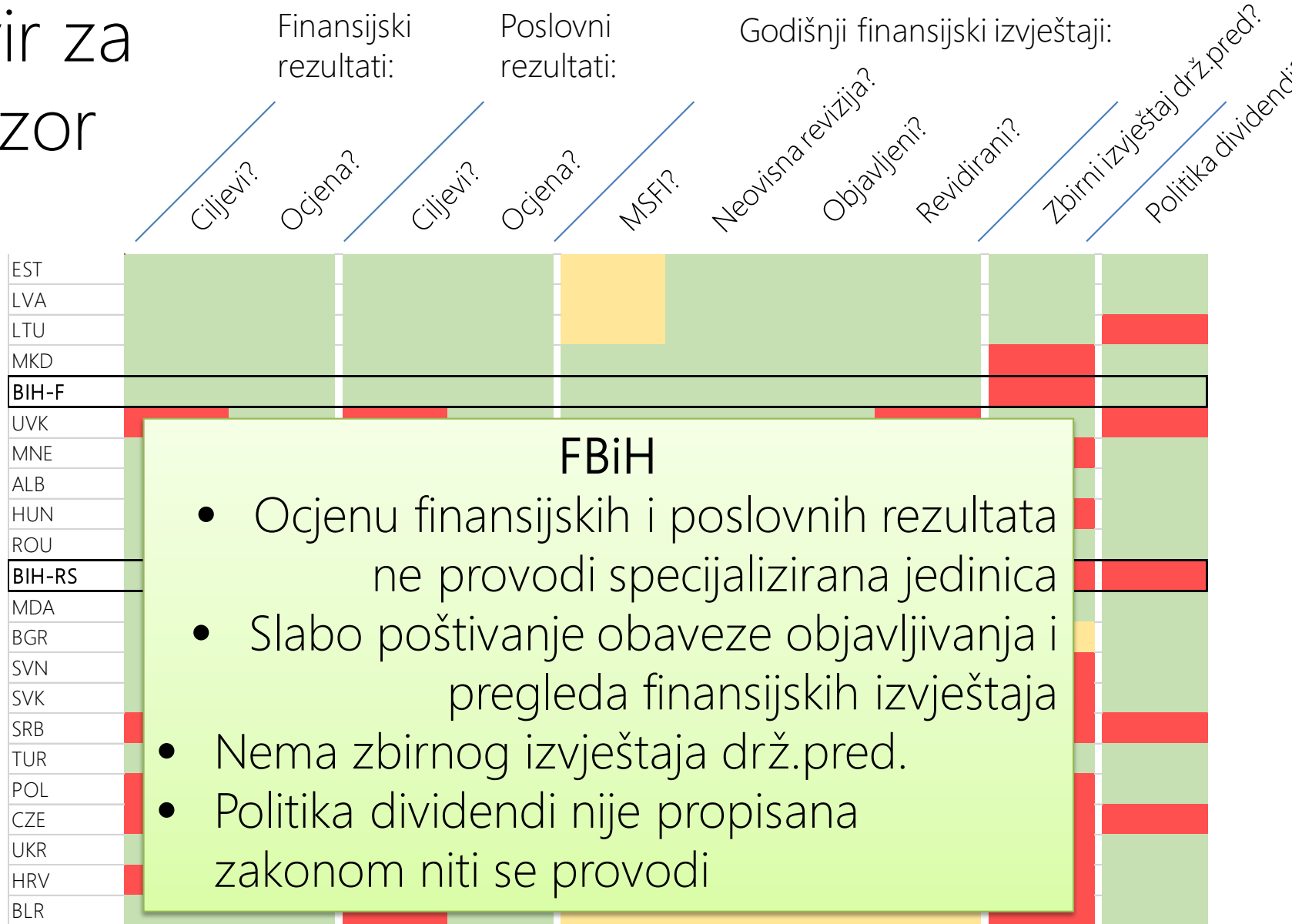

- FBiH**
- Lista ima djelimični obuhvat
 - Objavljuje se u Službenim novinama
 - Nema dokumenta o vlasništvu
 - Centralizirani privremeni nadzor
 - Decentralizirani odabir članova odbora

Izbori dovode do promjena u upravama drž.preduzeća

	2014-2018		2010-2014		2006-2010	
	Pobjednička stranka/koalicija	Direktor	Pobjednička stranka/koalicija	Direktor	Pobjednička stranka/koalicija	Direktor
Aluminij	SDA / HDZ/SBB	HDZ	SDP	NSRzB	SDA / HDZ	HDZ
Autoceste FBiH	SDA / HDZ/SBB	SBB	SDP	SDP	SDA / HDZ	SDA
Autoputevi RS	SNSD /SP /DNS	DNS	SNSD	Nepolitički	SNSD	Nije primjenjivo
BH Telecom	SDA / HDZ/SBB	SDA	SDP	SDA	SDA / HDZ	SDA
EP BiH	SDA / HDZ/SBB	SDA	SDP	SDP	SDA / HDZ	SBiH
EP HZHB	SDA / HDZ/SBB	HDZ	SDP	HSP	SDA / HDZ	HDZ
EP RS	SNSD/ SP/ DNS	SNSD	SNSD	SNSD	SNSD	SNS
HT Eronet	SDA / HDZ/SBB	HDZ	SDP	SDP	SDA / HDZ	HDZ
Šume RS	SNSD /SP /DNS	SP	SNSD	SP	SNSD	SNSD
Sarajevo Aerodrom	SDA / HDZ/SBB	SBB	SDP	DP	SDA / HDZ	SDA

Okvir za nadzor

Okvir za nadzor

Finansijski rezultati:

Poslovni rezultati:

Godišnji finansijski izvještaji:

izvija?

izvještaj drž.pred.?
dividendi

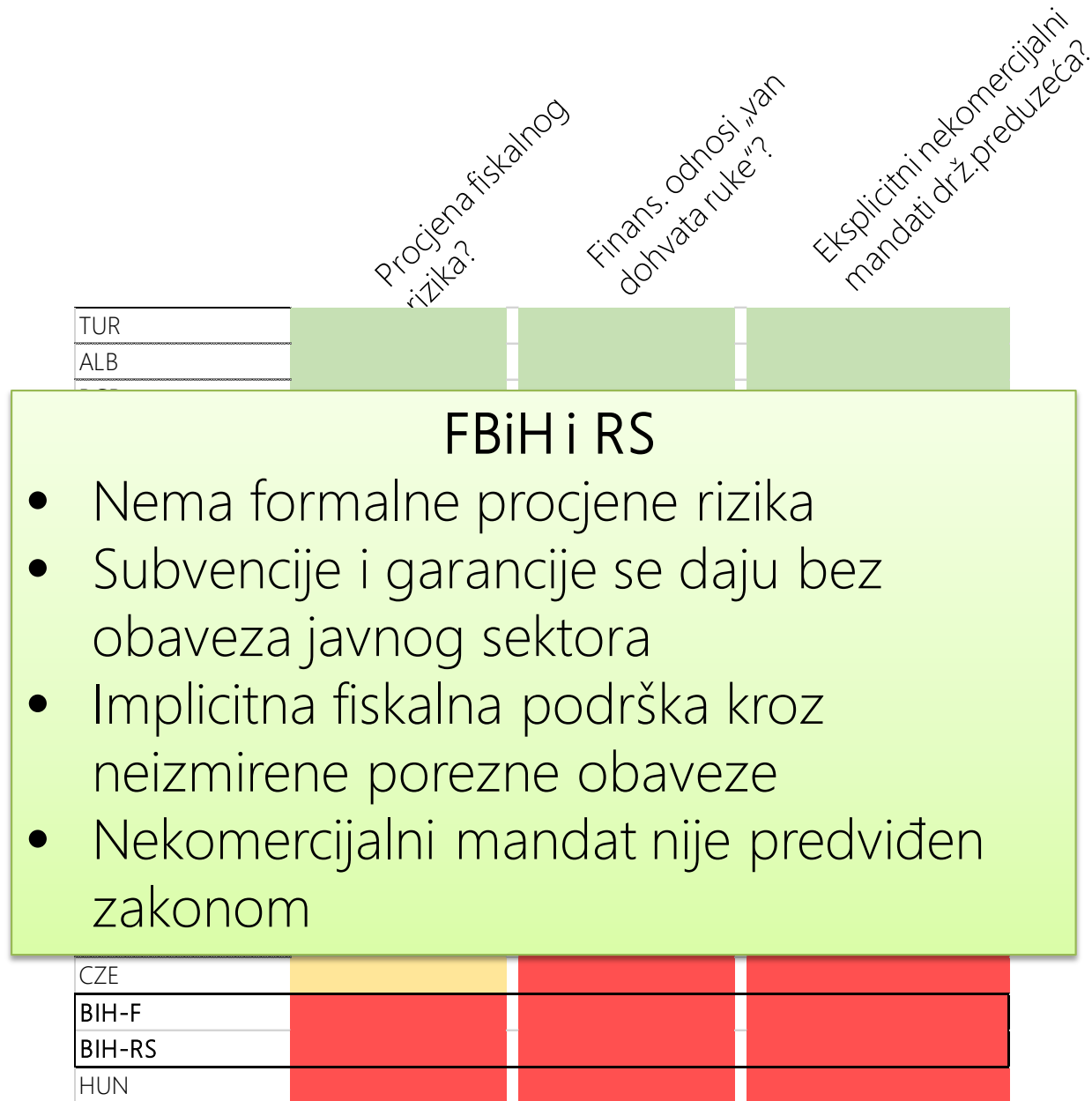

	Finansijski rezultati:	Poslovni rezultati:	Godišnji finansijski izvještaji:	izvija?	izvještaj drž.pred.?	dividendi
EST	Green	Green	Green	Green	Green	Green
LVA	Green	Green	Green	Green	Green	Green
LTU	Green	Green	Green	Green	Green	Green
MKD	Green	Green	Green	Green	Green	Green
BIH-F	Green	Green	Green	Green	Green	Green
UVK	Red	Red	Red	Red	Red	Red
MNE	Green	Green	Green	Green	Green	Green
ALB	Green	Green	Green	Green	Green	Green
HUN	Green	Green	Green	Green	Green	Green
ROU	Green	Green	Green	Green	Green	Green
BIH-RS	Red	Red	Red	Red	Red	Red
MDA	Green	Green	Yellow	Yellow	Yellow	Green
BGR	Green	Green	Green	Green	Green	Green
SVN	Green	Green	Green	Green	Green	Green
SVK	Green	Green	Green	Green	Red	Green
SRB	Red	Red	Green	Green	Yellow	Red
TUR	Green	Red	Green	Green	Green	Green
POL	Red	Red	Green	Green	Green	Green
CZE	Red	Green	Green	Green	Green	Red
UKR	Green	Green	Green	Yellow	Green	Green
HRV	Red	Red	Green	Green	Green	Green
BLR	Green	Green	Yellow	Yellow	Yellow	Green

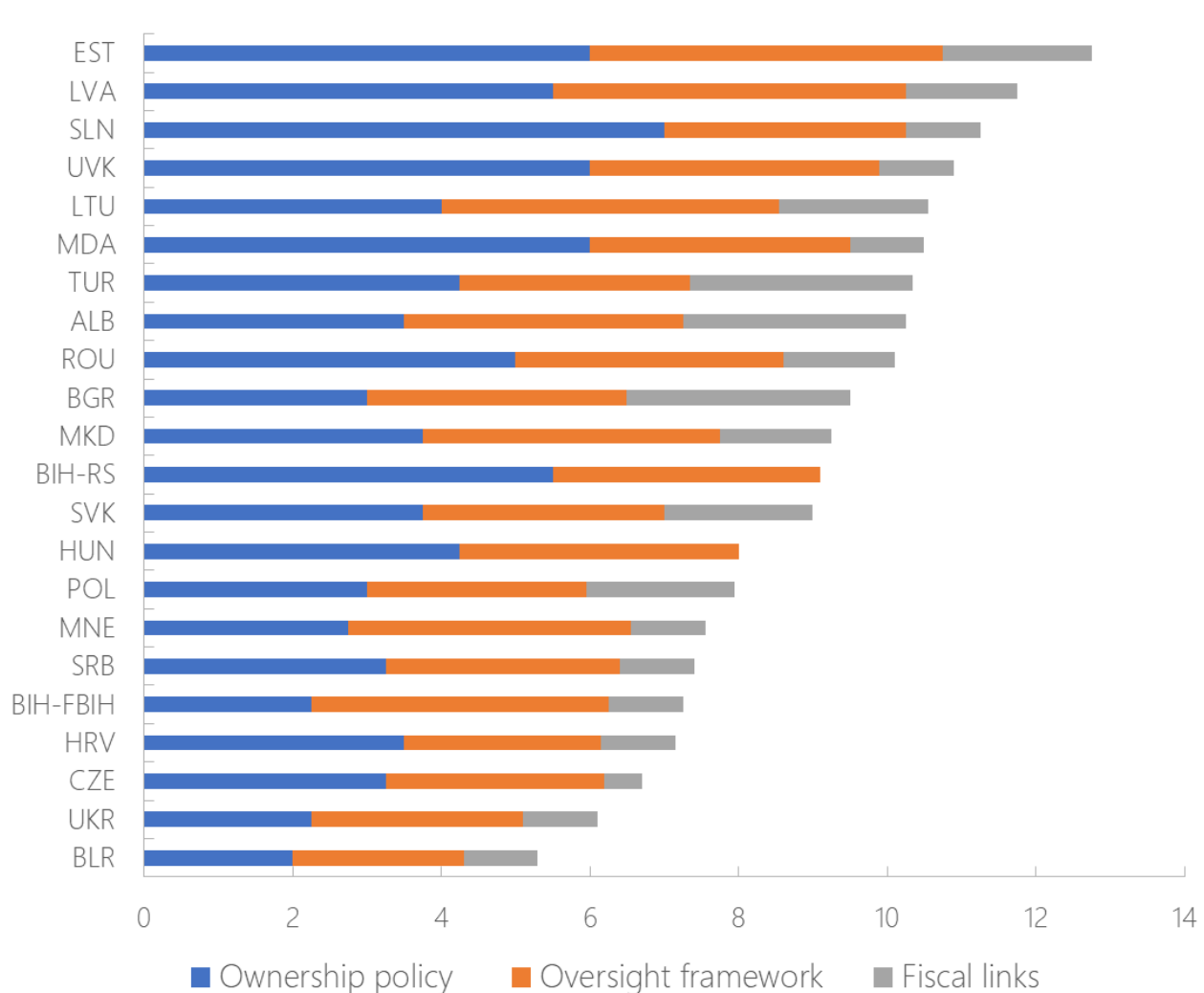
RS

- Ocjenu finansijskih i poslovnih rezultata ne provodi specijalizirana jedinica
- Slabo poštivanje obaveze objavljivanja i pregleda finansijskih izvještaja
- Nema zbirnog izvještaja drž.preduzeća
- Nema politike dividendi

Fiskalne veze

Složeni indeks upravljanja drž.preduzećima

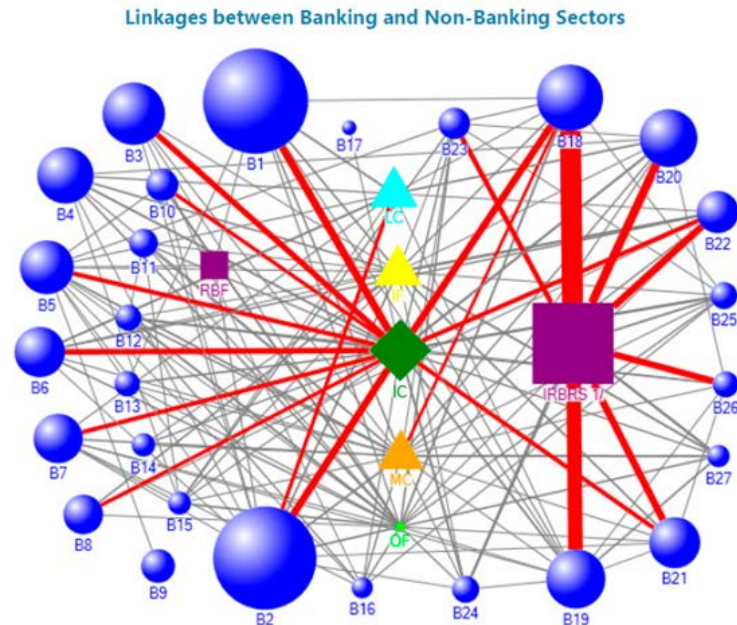

Razvojna banka Federacije BiH

- Ključne činjenice:
 - Veoma širok mandat za finansiranje obnove i razvoja, ekonomske infrastrukture, poljoprivrede, ruralnog razvoja i izvoza
 - Mali udio u sektoru bankarstva – ukupna aktiva 290 miliona KM u 2015. (1,5 procenata aktive bankarskog sektora)
 - Vlada razmatra proširenje aktivnosti
- Ključni razlozi za zabrinutost:
 - **Nadzor vlade je veoma ograničen** – Ministar finansija učestvuje u sastancima odbora ali nema redovnog izvještavanja prema MF
 - **Podaci o kreditima** (uključujući i prosljeđivanje kredita vlade) **nisu javno dostupni**
 - **Imenovanja u odbor se ne vrše u skladu sa zakonskim kriterijima**. Kriteriji neovisnosti nisu usklađeni sa bankama iz privatnog sektora
 - Treba ojačati funkciju revizije – **slaba funkcija interne revizije. Ured za reviziju institucija u FBiH nikada nije izvršio reviziju razvojne banke.**
 - U potpunosti je finansira vlada, ne izlaže se riziku vlastitim djelovanjem i djeluje u ime vlade. **Treba je klasificirati kao dio generalne vlade.**

Investiciono-razvojna banka RS

- Široki mandat za upravljanje vladinim investicijama i davanje podrške društveno-ekonomskom razvoju
- Šest fondova kapitalizirano korištenjem sredstava od privatizacije državne imovine (584 miliona KM) tokom 2006-8.
- I kreditira i upravlja fondovima, uključujući nadzor nad državnim preduzećima
- **Ukupna imovina 2015. = 2,3 milijarde KM (oko 25 posto BDP-a RS odnosno 1/3 banaka u RS)**

Sources: CBBH, Banking Agency of FBiH, and Banking Agency of RS.

1/ The size of the IRBRS reflects the total assets of the development bank in RS (IRBRS) consolidated with the 6 development funds under its management.

Note: The size of each node reflects the total assets of each institution. Linkages (edges) are bilateral claims and liabilities. Top 20 largest linkages are represented by red edges. Blue solid spheres B1–B17 and B18–27 denote commercial banks in FBiH and RS. The two purple solid squares denote the two development banks in FBiH (RBF) and RS (IRBRS), respectively. The green solid diamond represents insurance companies (IC). The aqua, yellow, and orange solid triangles represent leasing companies (LC), investment funds (IF), and microcredit organizations (MC), respectively, and the lime solid square denotes the other financial institutions (OF).

Investiciono-razvojna banka RS

- Ključni razlozi za zabrinutost:
 - **Nijedna vladina agencija ne vrši nadzor razvojne banke** da bi osigurala da se sredstvima vlade dobro upravlja i da posveti dužnu pažnju riziku
 - Nema dobro definiranih razvojnih ciljeva niti ciljeva u smislu učinka investicija
 - Potrebno je unaprijediti kriterije za odabir članova upravnog i nadzornog odbora u skladu sa zahtjevima Agencije za bankarstvo.
 - **Nema kvartalnih izvještaja Ministarstvu finansija**
 - **Potrebno je objavljivati konsolidirane revidirane godišnje finansijske izvještaje i objaviti transakcije između povezanih strana.**
 - **Glavna služba za reviziju javnog sektora RS nije izvršila reviziju banke od 2012. godine**
 - Razvojnu banku u potpunosti finansira vlada i ona djeluje u ime vlade u ispunjavanju svog mandata. **Treba je klasificirati kao dio generalne vlade.**

1. Motivacija
2. Stanje državnih preduzeća
3. Upravljanje preduzećima
4. Preporuke

Politike za jačanje učinka, transparentnosti i odgovornosti

Politika vlasništva i upravljanja

1. Uspostaviti **centralizirane entitetske registre** koji se redovno ažuriraju i javno su dostupni
2. Usvojiti **dokument o politici vlasništva** koji argumentira razloge za državno vlasništvo, definira komercijalne i strateške ciljeve i odgovornosti vlade, odbore državnih preduzeća i upravljanje.
3. Ojačati **procedure imenovanja u upravu i nadzorne odbore** pooštavanjem zahtjeva za neovisnost.

Finansijski nadzor

1. Uspostaviti **centralizirane jedinice za nadzor državnih preduzeća** (najbolje pri Ministarstvima finansija). Razdvojiti nadzor od regulatornih i strateških funkcija koje vrše nadležna ministarstva.
2. Podnositi **godišnje sveobuhvatne izvještaje o sektoru državnih preduzeća parlamentima** u kojima se iznose finansijski i poslovni rezultati i naglašavaju fiskalni rizici.

Fiskalne interakcije sa vladom i vladinim politikama

1. Drž.pred. i vlade trebaju imati **finansijske odnose "van dohvata ruke"**. Budžetska podrška treba biti uslovljena jasno definiranim "obavezama javnog sektora"
2. **Razmotriti budućnost drž.pred. uz uzimanje u obzir njihovih 1) rezultata i 2) relevantnosti za politike vlade**

Koja preduzeća trebaju ostati javna?

		Relevantnost za politike vlade	
		Nije relevantno	Relevantno
Finansijska održivost	Finansijski nezdravo	Zatvoriti, privatizirati	Pretvoriti u vladinu agenciju
	Finansijski zdravo	Privatizirati	Zadržati kao JP, pažljivo pratiti poslovanje i finansije

Ekonomski uticaj privatizacije

- Privatne firme su efikasnije od državnih preduzeća, posebno u konkurentskim industrijama
- Jaka veza između privatizacije i rasta. *Napomena* – zemlje koje su imale uspješnu privatizaciju su se također upustile u šire ekonomske reforme.
- Zbirna nezaposlenost opada nakon privatizacije, ali određene grupe radnika se nađu pod negativnim udarom.
- Identificirati “pobjednike” i “gubitnike”. Potrebne su mjere za ublažavanje socijalnog utjecaja, kao što je širenje sigurnosne mreže, podrška zapošljavanju i obuka.
- Fiskalni utjecaj je pozitivan, *tokom vremena* – prihodi rastu, transferi i kvazifiskalne operacije značajno opadaju

Privatizacija je dio šireg reformskog procesa

Polazno stanje:

- **Estonija:** Aktivno civilno društvo; jasan prekid s komunizmom
- **BiH:** Dugi rat odgađa tranziciju; društvena fragmentiranost ometa pravosudne reforme

Raspodjela resursa:

- **Estonija:** Inkluzivna privatizacija; brzo otvaranje ekonomije
- **BiH:** Povećana koncentracija resursa zbog loše privatizacije

Transparentnost: **Estonija:** Sloboda medija i e-vlada

- **BiH:** Djelimično poštivanje zakona o transparentnosti

Kapacitet države:

- **Estonija:** Nove sudije birane po kvalifikacijama
- **BiH:** Ograničeni resursi i nizak kapacitet smanjuju efikasnost, pravovremenost i provedbu sudskih odluka

Uloga EU:

- **Estonija:** EU daje referentne vrijednosti za visoke standarde
- **BiH:** Proces pridruživanja EU i dalje spor

Proces privatizacije treba biti transparentan

Korištenje sredstava od privatizacije

- Sredstva moraju biti predmet izvještavanja, revizije i parlamentarnog nadzora
- Ne povećavajte tekuću potrošnju jer su primitci jednokratni i neizvjesni
- Fokus treba biti na trošenju za prioritetne investicije, kao što je predviđeno jedinstvenom listom prioritetnih infrastrukturnih projekata
- Smanjenje neto duga može poboljšati održivost duga vlade
- Namjensko korištenje sredstava za neke troškove treba izbjegavati jer komplicira fiskalno upravljanje tako što otežava prilagođavanje u odgovoru na promjene prilika

HVALA